

Meerdaagse stroomuitval: hoe te zorgen voor stabiliteit in de samenleving?

Het begint op een doordeweekse ochtend, net na zonsopkomst. De wekker doet het niet, de koffiezetter blijft stil, de telefoon heeft geen bereik, de radio is stil. En dan valt het kwartje: de stroom is uitgevallen. Niet alleen bij jou, maar in de hele straat..., de hele wijk..., de hele regio. Wat begint als een ongemak van een paar uur, verandert langzaam in een scenario waar weinigen écht op voorbereid zijn: totale stroomuitval, die uiteindelijk vijf dagen gaat duren. Gezinnen vallen stil, bedrijven vallen uit, winkelcentra gaan niet meer open, diensten en transport vallen stil.

In onze hyperverbonden maatschappij is vijf dagen zonder stroom meer dan het missen van licht en verwarming. Het is de stilte van sirenes die niet meer loeien. De koelkasten die warm worden. Water en gas dat niet meer stroomt. Verkeerslichten die geen orde meer brengen. En misschien wel het meest nijpend: het wegvallen van de systemen waarop we vertrouwen voor zorg, veiligheid, voedsel, communicatie en transport.

Rol veiligheidsregio

Voor de veiligheidsregio's in Nederland betekent dit één ding: voorbereiding is geen

luxé, het is noodzaak. De veiligheidsregio is het eerste niveau van samenwerkende overheden met verantwoordelijkheden op het gebied van zorg en veiligheid met uitvoerende, coördinerende en sturende taken. Ten tijde van calamiteiten (kortdurend en langdurend) stuurt de veiligheidsregio de operationele hulpverlening aan en bewaakt het herstel en behoud van maatschappelijke continuïteit. Meerdaagse stroomuitval in een geografisch groot gebied kan de samenleving totaal ontwrichten. De wens is om dan zoveel mogelijk belangrijke processen en netwerken in de

samenleving stabiel te hebben en te houden. Als die processen en netwerken bekend zijn, kun je je daar als veiligheidsregio in de voorbereiding ook op richten.

Onderstaand zijn processen en netwerken benoemd waar de crisisfunctionarissen binnen de veiligheidsregio baat bij hebben indien deze stabiel blijven, en waarop de voorbereiding van de veiligheidsregio zich prioritair zou moeten richten.

1. De brandweer moet hun taken kunnen blijven uitvoeren.
2. De zorg moet blijven functioneren.
3. Supermarkten moeten kunnen blijven leveren.
4. Bedrijven met hoger risico moeten stabiel afschakelen.
5. Opvang en vrijwilligers moeten inzetbaar blijven.
6. Openbare orde en veiligheid geborgd.
7. Zorg voor kinderen om de ouders te laten werken.
8. Water en riool moeten blijven stromen.
9. Infrastructuur en vrije wegen.

1. Continuïteit in paraatheid van brandweerkazernes

Ten tijde van stroomuitval schakelt de brandweer naar het hoogste niveau van paraatheid. Niet alleen om branden te blussen, maar ook om hulp te bieden bij verkeersongevallen, het openen van (lift) deuren en het ondersteunen van medische evacuaties. De kazernes worden – letterlijk

Diesलगenerator voor noodstroomvoorziening.

en figuurlijk – een baken van rust in een meerdaagse chaos. Ook zij hebben elektriciteit nodig. Pompen, communicatieapparatuur, brandstofvoorziening: alles draait op stroom.

Daarom is het essentieel dat kazernes zich voorbereiden op gefaseerde inzet. De paraatheid van de brandweer wordt voor het grootste deel geleverd door vrijwilligers. Die moeten in het meerdaagse scenario blijven opkomen. Niet elke post hoeft vijf dagen voluit te draaien, maar vooraf dienen keuzes gemaakt te worden over de paraatheid van elke kazerne. Als er regionaal 50 kazernes zijn, moet vooraf bepaald worden welke kazernes snel uit dienst gaan, welke kazernes 'gewoon' open blijven en welke kazernes een kernfunctie hebben om ten koste van (bijna) alles open te blijven en ook materieel en vrijwilligers van andere kazerne kan ontvangen. En dan ook voorzien zijn van noodstroom, voldoende brandstof, functionerende werkplaatsen en een bemensing die weet hoe te handelen in een stroomloos scenario.

2. Stabiele zorg die zo lang mogelijk overeind blijft

Een grote uitdaging in een black-out scenario is het garanderen van zorg. Zorg wordt geleverd in een netwerk waarin veel organisaties samenwerken: verzorgingshuizen, opvanginstellingen, ziekenhuizen, huisartsenposten, apotheken, enzovoort. In Nederland zijn honderdduizenden mensen afhankelijk van apparaten: zuurstof, infuuspompen, beademing, alarmsystemen. In verpleeg- en verzorgingshuizen wonen altijd mensen die beperkt zelfredzaam zijn en niet zomaar te evacueren zijn. In ziekenhuizen draait alles om stroom: operatiekamers, IC's, koelkasten met medicijnen.

Een goed voorbereide zorginstelling weet welke cruciale apparatuur er allemaal in haar panden uitvalt, dat de hulp misschien niet direct komt en dat noodhulp steeds trager tot stand zal komen. Zelfredzaamheid is ook daar het sleutelwoord. Aggrega-

ten, watervoorraden, voedsel en medicijnen voor meerdere dagen en vooral: personeel dat weet wat te doen. En bovenal: zorgen dat zorglocaties zó zijn ingericht dat ze niet meteen cliënten hoeven te verplaatsen. Want met een verplaatsing komt dreiging op een mensenleven – en dat is precies wat voorkomen moet worden.

3. Supermarkten en winkels als schakel in de volksrust

De paniek begint vaak pas echt als mensen hun koelkast openen en merken dat het vlees is ontdooid en er geen eten en drinken voor morgen is. Wanneer pinbetalingen niet meer werken. Als de schappen langzaam leeg raken. Dan ontstaat er druk. En sociale onrust.

Supermarkten, levensmiddelenwinkels, distributiecentra, toeleveranciers en transportbedrijven vormen een cruciaal netwerk. Bij stroomuitval vallen alle processen in de supermarkt uit: koeling, betaling, bewaking, bevoorrading, verlichting,

Bij langdurige (meerderdaagse) stroomuitval is het zaak voor de brandweer om zo lang mogelijk operationeel te blijven.

klimaatcontrole. De reflex om klanten snel naar buiten te begeleiden en de boel op slot te doen is groot. Als zij echter kunnen blijven functioneren – al is het met beperkte capaciteit – is de kans op orde in de samenleving groot. Daarom is het belangrijk dat deze netwerken plannen en voorzieningen hebben klaar liggen: noodstroom voor koeling en verlichting? Cash-kassasystemen? Bewaking tegen rellen en plundering? En hoe communiceer je met klanten in een wereld zonder internet?

Een procesbeschrijving met daarin bevoorrading, distributie en uitrol naar de supermarkt en openingstijden voor de klant betekent letterlijk rust in de tent.

4. Chemische rust: risicovolle bedrijven onder controle

Midden in de regio liggen de sluimerende reuzen: bedrijven met chemicaliën, opslagplaatsen met gevaarlijke stoffen, gasinstallaties, containerterminals met brandbare en explosieve stoffen. Bedrijven zijn vaak onderling verbonden, maar ook in netwerken met alarminstanties, transportbedrijven, onderhoudscontractors, vuil- en afvalverwerkers, waterzuiveraars, enzovoort.

Zolang de stroom het doet, werken de installaties, werkt de keten en zijn ze veilig. Maar wat als het licht dooft?

Dan is het van levensbelang dat deze bedrijven veilig en gecontroleerd kunnen afschakelen. Niet met haastige noodmaatregelen, maar volgens een vooraf getest plan. Een plan dat de afschakeling structureert, inclusief de bijpassende ICT. De installaties moeten stabiel blijven – ook bij stilstand. Want juist in pruttelende stilte ontstaat instabiliteit en kan het misgaan.

Vertrouwen in deze bedrijven komt voort uit transparantie en doordachtheid van de afschakeling. Uit samenwerking met brandweer, veiligheidsregio, milieudiensten. En uit robuuste techniek die ook in het donker en bijzondere weersomstandigheden z'n werk doet.

5. Opvang-/vrijwilligerscapaciteit: weten waar je moet zijn

In tijden van crisis willen mensen helpen. Ze staan op met thermoskannen, zaklampen en open armen. Dit geldt voor gestructureerde en ongestructureerde groepen. Nederland is rijk aan gestructureerde vrijwilligersgroepen bij Brandweer, Rode

Kruis, KNRM en ongestructureerde groepen als Buurtpreventie comités en Buurtwachten. Daarnaast kent Nederland een ruim verenigingsleven. Maar ten tijde van een crisis heeft dat coördinatie – zonder structuur wordt het chaos. Daarom is het essentieel dat iedere gemeente verzamelpunten heeft: plaatsen waar vrijwilligers (individueel en collectief) zich kunnen melden, waar hulpvragen kunnen worden uitgezet, waar mensen en spullen bij elkaar worden gebracht en kunnen worden gedistribueerd.

Misschien is dat de sporthal, de brandweerkazerne, of het dorps huis. Maar wat het ook is: mensen moeten het van tevoren weten. Met flyers, borden, afspraken. En minstens zo belangrijk: deze locaties moeten ook opvang bieden aan mensen die thuis geen veilige plek meer hebben. Want als het buiten vriest, binnen de verwarming het niet meer doet en de werkgever gesloten is, wil je ergens naartoe kunnen.

6. Openbare orde: voorkomen dat angst omslaat in onrust

Duisternis brengt niet alleen kou, maar ook onzekerheid. En waar onzekerheid heerst, ontstaat onrust. De politie kan veel, maar

niet alles – zeker niet als communicatie faalt en de meldkamers overspoeld dreigen te worden. Ook politie functioneert in een netwerk met partners die bij uitval van stroom een gezamenlijke verantwoordelijkheid moeten voelen: behoud van openbare orde en rust.

gen. Als de stroom uitvalt kan elk toilet nog eenmaal worden doorgetrokken, daarna wordt het reservoir niet meer aangevuld. Water- en rioleringsbedrijven moeten daarom kunnen schakelen. Niet alleen technisch, met aggregaten en noodsystemen, maar ook organisatorisch: hoe communi-

is een realistische oefening in weerbaarheid. Voor de veiligheidsregio betekent het: sturen op samenhang. Niet elk radartje hoeft zelfstandig alles te kunnen. Maar de samenleving moet in samenhang kunnen blijven draaien.

Voor de veiligheidsregio's betekent dit één ding: voorbereiding is geen luxe, het is noodzaak

Samenwerking is cruciaal. Met beveiligingsdiensten, met gemeentelijke handhavers, met buurtpreventieteams. Samen vormen zij de ogen en oren van de regio. Zij kunnen kwetsbare plekken bewaken: supermarkten, verzorgingstehuizen, tankstations, grote opvanglocaties. Niet met harde hand, maar met zichtbaarheid, vastberadenheid en structuur. Want in tijden van crisis zijn het vaak niet de relschoppers die overheersen, maar het ontbreken van zichtbare leiding dat onrust voedt.

7. Zorg voor de kinderen, zorg voor de samenleving

In een wereld zonder stroom hebben ouders handen nodig – en rust. Want als je als verpleegkundige, brandweervrijwilliger, vakkenvuller, beveiligder of boer moet doorwerken, kun je dat alleen als je weet dat je kinderen veilig zijn. Als iedereen zich als mantelzorger gaat gedragen, valt alles stil. Scholen en opvanglocaties kunnen daarin een sleutelrol spelen.

Dat vraagt voorbereiding. Afspraken. Locaties die zelfstandig kunnen functioneren. Medewerkers die weten welke kinderen prioriteit hebben. Niet voor de kinderen alleen, maar voor het geheel want zonder opvang valt de keten van hulpverlening stil.

8. Water: het onzichtbare gevaar

We zijn eraan gewend dat er altijd water uit de kraan komt. Maar pompen draaien op elektriciteit. En zonder stroom stopt niet alleen de wateraanvoer maar ook de waterafvoer. Het riool kan overstromen. Hoogbouw boven drie verdiepingen maakt gebruik van pompen om water op de juiste etage te krij-

gen. Als de stroom uitvalt kan elk toilet nog eenmaal worden doorgetrokken, daarna wordt het reservoir niet meer aangevuld. Water- en rioleringsbedrijven moeten daarom kunnen schakelen. Niet alleen technisch, met aggregaten en noodsystemen, maar ook organisatorisch: hoe communi-

9. Verkeersveiligheid in een wereld zonder stoplichten

Het lijkt een detail: wegsignalering en verkeerslichten die uitvallen. Maar op drukke kruisingen in de stad, toe- en afritten op rijkswegen en signalering voor tunnels en bruggen betekent dat chaos en een grotere kans op ongevallen. Zeker als hulpdiensten er in toenemende mate door moeten. Daarom zijn verkeersregelaars onmisbaar vanaf de eerste uren van een stroomuitval. Ook hier een netwerk van partners die bepalen hoe lang infrastructuur begaanbaar blijft: gemeenten, Rijkswaterstaat, politie, pechdiensten, ANWB, verkeersregelaars, contractors voor wegonderhoud, enzovoort. Elke gemeente zou een lijst moeten hebben: wie kan het, wie is inzetbaar, waar liggen de hesjes en verkeersborden? Want verkeer is niet alleen een kwestie van mobiliteit – het is een kwestie van veiligheid.

De kracht van voorbereiding

Vijf dagen zonder stroom in een geografisch groot gebied. Organisaties die het weten kunnen, zeggen dat de provincie een realistische schaal is en drie dagen een passend time-frame. In januari, buitentemperatuur rond het vriespunt, met wind en regen, drie tot vijf dagen alle stroom uit in een gebied waar enkele honderdduizenden mensen wonen, werken, rijden en leven. Het klinkt als een doemscenario, maar het

Brandweer, ambulances en politie hoeven niet overal snel te zijn, als maar duidelijk is dat ze wel overal zullen blijven komen. Zorg hoeft niet perfect, als ze maar lang genoeg zelfstandig kan blijven draaien. Voedsel hoeft niet overvloedig, als het maar beschikbaar blijft en evenwichtig wordt gedistribueerd. Vrijwilligers zijn er wel en willen helpen, als je ze maar weet te vinden en voor *guidance* zorgt.

In onze drukke en complexe maatschappij laat veel zich in ketens organiseren. Het incasseringsvermogen van een langdurige stroomuitval is in hoge mate afhankelijk van wat de *resilience* van de mensen en hun netwerk wordt genoemd. Als drink- en voedselvoorziening een tijdje toe kan zonder stroom, scheelt dat veel maatschappelijke onrust. Als de zorg langere tijd haar eigen broek kan ophouden scheelt dat een groot beroep op de schaarse hulpcapaciteit. Als risicovolle bedrijven veilig in een nulstand zijn gebracht, blijft hulpcapaciteit beschikbaar voor andere groepen in de samenleving.

Negen netwerken en processen die tijdens een black-out zo snel (en zo lang) mogelijk stabiel zouden moeten blijven. Voorbereiding betekent niet dat alles vlekkeloos verloopt. Het betekent wel dat we weten wat er moet gebeuren – en dat we dat samen doen. 🌀

Kees Kappetijn is consultant bij Kappetijn Safety Specialists (www.kappetijn.eu)

Danique Wolffenbuttel is adviseur bij Kappetijn Safety Specialists (www.kappetijn.eu)